

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจสังคมที่เป็นไปอย่างรวดเร็วได้สร้างบริบทใหม่ของการพัฒนาสุขภาพไทยที่ทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาให้สอดคล้องกับความเป็นจริงทางสังคม (คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 10, 2550) โดยการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบบบริการสุขภาพเพื่อให้เกิดการให้บริการสุขภาพที่มีคุณภาพและทั่วถึงในการให้บริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และตติยภูมิ ตามพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ มีการปรับเปลี่ยนทิศทางการพัฒนาการบริการสุขภาพในโรงพยาบาลให้สอดคล้องกับนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า เน้นการควบคุมและพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง การประกันคุณภาพเพื่อเป้าหมายในการรับรองคุณภาพโรงพยาบาล การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ดังกล่าวก่อให้เกิดทั้งประเด็นท้าทาย และโอกาสขององค์การสุขภาพในการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการบริการเพื่อให้สอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ใช้บริการ และตอบสนองนโยบายสุขภาพ ซึ่งโรงพยาบาลรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร ได้รับการคาดหวังจากผู้รับบริการในด้านการให้บริการทางด้านสุขภาพ เนื่องจาก เป็นโรงพยาบาลที่มีขีดความสามารถในการให้การรักษาทิ้งในระดับทุติยภูมิและระดับตติยภูมิ สามารถแก้ไขปัญหาคความเจ็บป่วยที่ซับซ้อนรุนแรง (สมจิต หนูเจริญกุล, 2543)

จากการศึกษาของ ทศนาบุญทอง (2543) ที่ศึกษาความต้องการของประชาชนต่อระบบบริการสุขภาพ พบว่า ประชาชนต้องการการดูแลที่สอดคล้องกับความเจ็บป่วย การให้คำปรึกษาแนะนำในการปฏิบัติตนตามแผนการรักษา และสามารถดูแลตนเองได้เมื่อจำหน่ายออกจากโรงพยาบาล จากกระแสความตื่นตัวและการใส่ใจเรื่องสุขภาพที่ค่อย ๆ ก่อตัวขึ้นอย่างต่อเนื่อง สะท้อนจิตสำนึกใหม่ในเรื่องสุขภาพของสังคมไทย และเพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาระบบบริการพยาบาลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 10, 2550) จึงได้มีการกำหนดการพัฒนายุทธศาสตร์การบริการพยาบาล พ.ศ. 2550 ที่มียุทธศาสตร์ในการเร่งรัดการพัฒนาคุณภาพบริการพยาบาลสู่ความเป็นเลิศ สามารถตอบสนองความต้องการด้านสุขภาพของประชาชน เสริมสร้างศักยภาพบุคลากรทางการพยาบาลในการจัดการและให้บริการพยาบาลที่มีคุณภาพในระดับสูงและส่งเสริมการจัดการองค์ความรู้ และนวัตกรรมทางการพยาบาลอย่างเป็นระบบ (สำนักการพยาบาล กรมการแพทย์, 2550) โรงพยาบาลรัฐ

เขตกรุงเทพมหานคร จึงต้องพัฒนาองค์การให้มีประสิทธิผลเพราะเป็นเครื่องชี้วัดในการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ และแสดงถึงความสำเร็จขององค์การในการกระทำสิ่งต่างๆ ตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ (พิทยา บวรวัฒนา, 2546) โดยการให้บริการของโรงพยาบาลส่วนใหญ่เกิดขึ้นที่หอผู้ป่วย ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหอผู้ป่วยจึงเป็นเครื่องตัดสินความสำเร็จขององค์การ ซึ่งประสิทธิผลขององค์การยังเป็นตัวชี้วัดว่าการบริหารองค์การประสบผลสำเร็จหรือไม่เพียงใด (Steers, 1975 อ้างถึงในสุมาลย์ ประจวบอารีย์, 2546)

หน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับระบบการให้บริการฉุกเฉินและระบบการส่งต่อผู้ป่วย (สำนักการพยาบาล กรมการแพทย์, 2548) และเป็นหน่วยงานที่ชี้วัดคุณภาพบริการในโรงพยาบาลที่สำคัญ เป็นด่านแรกของโรงพยาบาลที่ต้องเตรียมพร้อมรับมือกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่ไม่สามารถคาดเดาได้ (อุบล ชีเฮง, 2544) โดยให้การดูแลผู้ประสบอุบัติเหตุและเจ็บป่วยอย่างเฉียบพลันทุกประเภท มีขอบเขตในการบริการทั้งในสถานพยาบาล และบริการรับผู้ป่วย ณ จุดเกิดเหตุให้การดูแลผู้ป่วยทั้งทางด้านศัลยกรรม อายุรกรรม กุมารเวชกรรมและสูติกรรม (คารณิ จามจรี, 2542: 69) กล่าวได้ว่าหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพบริการเป็นอย่างมากเพราะผู้รับบริการส่วนมากจะมาด้วยปัญหาที่เร่งด่วน บางครั้งรุนแรงจนถึงขั้นวิกฤติ ผู้ให้บริการจึงต้องคำนึงถึงมาตรฐานคุณภาพบริการ เนื่องจากทุกๆวินาทีในการบริการที่ไม่มีคุณภาพ และล่าช้า ผู้เจ็บป่วยฉุกเฉินจะเสียโอกาสในการอยู่รอด (สมชาย กาญจนสุด, 2546) ทำให้หน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินต้องมีการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมุ่งเป้าหมายที่ผู้รับบริการเป็นสำคัญ แต่จากสภาวะการณ์ในปัจจุบัน พบว่าจำนวนผู้รับบริการมีเพิ่มขึ้น จำนวนผู้บาดเจ็บมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากสถิติในปี พ.ศ. 2543 – 2547 กลุ่มงานระบาควิทยาโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค (2548) พบจำนวนผู้บาดเจ็บ 2.67, 2.87, 2.89, 2.97 และ 3.01 ล้านราย ตามลำดับ จากการที่จำนวนผู้ใช้บริการมีมากขึ้น แต่จำนวนผู้ปฏิบัติงานมีจำกัด โดยพบว่าหน่วยบริการอุบัติเหตุและฉุกเฉินทุกแห่งในโรงพยาบาลทุกระดับมีปัญหาเรื่องอัตรากำลังไม่เพียงพอ โดยมีอัตราต่ำกว่ามาตรฐานทุกแห่งเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดโดยสภาการพยาบาล (อรพรรณ โตสิงห์, 2550) ทำให้บุคลากรที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินต้องรับภาระงานที่มากขึ้น หน่วยงานจึงต้องมีการปรับนโยบายในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากร และจากกระแสประชานิยมไปโดย การรักษาสติ การเรียกร้องสิทธิของประชาชนเพิ่มขึ้น พบว่าการบริการพยาบาลยังไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง และเนื่องจากงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินเป็นงานด่านหน้าที่ต้องเผชิญกับผู้ป่วยอาการหนัก ผู้ป่วยใกล้ตาย หรือการบาดเจ็บที่เป็นหมู่คณะ ผู้ป่วยและครอบครัว หรือผู้นำส่งมักตกอยู่ในภาวะวิกฤติ และมีความเครียดสูง มีการแสดงออกทางอารมณ์ที่รุนแรง มีความคาดหวังต่อการบริการที่รวดเร็ว และที่สำคัญคือการคาดหวังต่อการรอดชีวิตของผู้ป่วย ตามหลักฐานที่เกี่ยวกับการร้องเรียนหรือฟ้องร้องในเรื่องการปฏิบัติงานของพยาบาล พบว่าพยาบาลในหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินเป็นพยาบาลที่

ถูกร้องเรียนมากที่สุด และประเด็นที่ถูกร้องเรียนมักเป็นประเด็นเรื่อง คุณภาพของการบริการ (อรพรรณ โดสิงห์, 2550: 14) สิ่งเหล่านี้ทำให้พยาบาลเกิดความเครียด สับสน และความกดดันในการทำงานมากขึ้น ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่หัวหน้าหอผู้ป่วยซึ่งเป็นผู้บริหารการพยาบาลที่ดูแลบุคลากรที่ให้บริการ โดยตรงแก่ผู้ใช้บริการ และใกล้ชิดกับบุคลากรในหน่วยงานมากที่สุดต้องหาแนวทางแก้ไข

หัวหน้าหอผู้ป่วยเป็นผู้บริหารระดับต้นที่เป็นกุญแจสำคัญในลำดับขั้นของการบังคับบัญชา เนื่องจากต้องทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างฝ่ายบริหารกับผู้ปฏิบัติงาน และมีบทบาทสำคัญที่จะเสริมสร้างกำลังใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชา ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีค่านิยมและทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพพยาบาล และต่อองค์การส่งผลให้การปฏิบัติงานพยาบาลมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งหัวหน้าหอผู้ป่วยที่จะทำให้องค์การประสบความสำเร็จต้องมีภาวะผู้นำ (ดารุณี จามจรี, 2546) โดยที่ภาวะผู้นำมีความเกี่ยวข้องกับการชักจูง และสร้างอิทธิพลต่อความรู้สึก และความต้องการในการทำงานของพนักงานเพื่อเป้าหมายที่วางไว้ (ชัยเสกฐ์ พรหมศรี, 2549) และในการบริหารการเปลี่ยนแปลงนั้นต้องอาศัยผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่มีความมุ่งมั่นจริงจังและทุ่มเทสรรพกำลังอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะการยอมรับ สนับสนุนและแสดงบทบาทของความเป็นเจ้าของในกระบวนการพัฒนาระบบบริการพยาบาล รวมถึงการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง กระตุ้น เร่งเร้าและสื่อสารให้บุคลากรทางการพยาบาลทุกระดับได้ตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับ (สำนักการพยาบาล กรมการแพทย์, 2550) ซึ่งภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นบุคลิกลักษณะ และความสามารถของผู้นำ ที่สามารถบันดาลใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวของ ผู้ใต้บังคับบัญชาเองทั้งความคิด ความเชื่อ ค่านิยม โลกทัศน์ต่างๆ และนำไปสู่การปฏิบัติที่ทำให้ องค์การดีขึ้น หรือทำเพื่อองค์การมากขึ้น (Robbins and Judge, 2007) จากผลการวิจัยของ Dixon (1999 อ้างถึงใน บุญใจ ศรีสถิตย์นรากร, 2550) พบว่าผู้บริหารการพยาบาลที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะสามารถจัดการกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นหัวหน้าหอผู้ป่วยที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของหน่วยงานได้ และจากการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำของ Bass (1985), และ Bass และ Avolio (1994) พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีผลทำให้ประสิทธิผลองค์การสูงขึ้น ดังนั้นเมื่อหัวหน้าหอผู้ป่วยมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงแล้วย่อมส่งผลต่อประสิทธิผลของหน่วยงานได้

การมีส่วนร่วมในงานเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของหน่วยงานเพราะการทำงานให้ประสบความสำเร็จไม่สามารถที่จะทำได้เพียงลำพัง แต่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากบุคลากรในองค์การเป็นสำคัญ Topping (2001 อ้างถึงใน ชัยเสกฐ์ พรหมศรี, 2549) และประสิทธิผลจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้ปฏิบัติงานเข้าไปมีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานขององค์การตามบทบาทหน้าที่ที่องค์การ ได้กำหนดไว้ ซึ่งการมีส่วนร่วมในงานเป็นปรัชญาในการบริหารจัดการแนวใหม่ เพื่อให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการปฏิบัติงาน เป็นการพัฒนาการปฏิบัติงานและเพิ่ม

ผลผลิต (Cummings and Worley, 2005) สอดคล้องกับ Lawler และ Ledford (1982) ที่ได้อธิบายถึง การที่บุคลากรมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานจะทำให้เกิดการติดต่อสื่อสารและการประสานงาน ระหว่างผู้ร่วมงาน เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานและเพิ่มความสามารถในการทำงานซึ่งสิ่งเหล่านี้ ทำให้เกิดประสิทธิผลของหน่วยงาน

จากสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน โรงพยาบาลทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต่าง ตระหนักถึงความสำคัญของประสิทธิผลขององค์กร เพราะเป็นภาพรวมของการบริการที่ ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ รวมทั้งเป็นมาตรฐานภายนอกที่บ่งชี้ได้ว่าองค์กร พยาบาลและโรงพยาบาลมีความสามารถในการดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งการ ประเมินประสิทธิผลเป็นพื้นฐานสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพบริการ (Cameron and Whetten, 2002) รวมทั้งแนวโน้มในอนาคตโรงพยาบาลของรัฐจะเตรียมพร้อมในการเปลี่ยนแปลง การบริหารจัดการจากระบบราชการ ทำให้ต้องมีการแข่งขันที่มากขึ้น จึงจำเป็นที่ผู้บริหารทางการ พยาบาล ต้องศึกษาประสิทธิผลของหน่วยงานซึ่งมีความสำคัญต่อการอยู่รอดขององค์กรใน สภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

จากความสำคัญของประสิทธิผลของหน่วยงานที่ต้องมีการพัฒนาเพื่อเป็นตัวชี้วัด ความสำเร็จในคุณภาพและมาตรฐานการบริการพยาบาลในหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร และจากการทบทวนวรรณกรรมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อ ประสิทธิผลของหน่วยงาน การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้า หอผู้ป่วย การมีส่วนร่วมในงาน กับประสิทธิผลของหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินจะเป็น ประโยชน์ในการนำเสนอต่อผู้บริหารในการส่งเสริมการดำเนินงานในหน่วยงานอุบัติเหตุและ ฉุกเฉิน โรงพยาบาลรัฐ เขตกรุงเทพมหานครให้มีประสิทธิผลซึ่งจะส่งผลให้ผู้ใช้บริการได้รับการ บริการที่มีคุณภาพ

ปัญหาการวิจัย

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วย การมีส่วนร่วมในงาน กับประสิทธิผล ของหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลรัฐเขตกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับใด
2. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วย การมีส่วนร่วมในงาน มีความสัมพันธ์ กับประสิทธิผลของหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลรัฐเขตกรุงเทพมหานคร หรือไม่ อย่างไร
3. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วย การมีส่วนร่วมในงาน สามารถร่วม พยากรณ์ ประสิทธิภาพหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร ได้ หรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วย การมีส่วนร่วมในงาน และ ประสิทธิภาพของหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วย การมีส่วนร่วมในงาน กับประสิทธิภาพของหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลรัฐ เขต กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สามารถร่วมพยากรณ์ ประสิทธิภาพของหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลรัฐ กรุงเทพมหานคร

แนวเหตุผลและสมมติฐานการวิจัย

หน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉินเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญที่ต้องมีการพัฒนาคุณภาพบริการเนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ให้การบริการผู้ที่มีภาวะบาดเจ็บ ฉุกเฉิน ซึ่งต้องการการดูแลที่เร่งด่วนและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถประเมินได้จากประสิทธิผลที่เกิดขึ้น ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิดประสิทธิผลของหน่วยงานของ Ivancevich และ Matteson (2002) ในการประเมินประสิทธิผลขององค์กร ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ 1) คุณภาพ 2) ผลผลิต 3) ประสิทธิภาพ 4) ความพึงพอใจ 5) การปรับตัว และ 6) การพัฒนา นอกจากนี้จากการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยพบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่มีผลต่อประสิทธิผลของหน่วยงาน คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วย และการมีส่วนร่วมในงาน

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นพฤติกรรมของผู้นำซึ่งทำให้ผู้ตามตามเคารพไว้วางใจ เลื่อมใสศรัทธาและจงรักภักดี เกิดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน ยินดีทุ่มเท ปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และปฏิบัติงานได้มากกว่าที่คาดคิด (Bass, 1985) สามารถปรับเปลี่ยนเป้าหมายและค่านิยมของผู้ตาม เพื่อให้เป้าหมายนั้นประสบความสำเร็จและเกิดประโยชน์ต่อองค์กร รวมทั้งเกิดความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงโดยรวม ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะทำให้ประสิทธิผลของงานและองค์กรสูงขึ้น เพราะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะทำให้เงื่อนไขต่างๆ ในการบริหารงานลดลง ทำให้องค์การบรรลุเป้าหมายทั้งในระยะสั้น และระยะยาว (Yukl, 1994) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิด ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ Avolio, Bass และ Jung (1999) มาเป็นกรอบแนวคิดในการประเมินภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วย ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ ภาวะผู้นำที่มีในการสร้างแรงบันดาลใจ (Charismatic-inspirational leadership) การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual stimulation) และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualized consideration) จากการศึกษาของ สุภาพร รอดถนนม (2542) พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาลมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผล

ขององค์กร และการศึกษาของ พรจันท์ เทพพิทักษ์ (2548) พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของหอผู้ป่วย

การมีส่วนร่วมในงานหมายถึง การที่พยาบาลประจำการมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการในการปฏิบัติงานการมีส่วนร่วมในงานตามแนวคิดของ Cummings และ Worley (2005) ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในอำนาจหน้าที่ การมีส่วนร่วมด้านข้อมูล การมีส่วนร่วมด้านความรู้และทักษะ และการมีส่วนร่วมด้านส่วนแบ่งรางวัล Cummings และ Worley (2005) กล่าวว่า การที่พยาบาลประจำการมีส่วนร่วมในงานจะมีผลทำให้พยาบาลมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจและเกิดผลผลิตของงาน และจากการศึกษาของ พัชรีย์ สายสคูดี (2544) พบว่าการมีส่วนร่วมในงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่ว่า การที่บุคลากรมีส่วนร่วมในการดำเนินงานจะทำให้เกิดความรู้สึกมีคุณค่า ร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (จิระพร แคนเขตต์, 2543) และจากการศึกษาของ Cohen, Ledford, Jr, และ Spreitzer (1996) ที่ศึกษาการให้โอกาสพนักงานโทรศัพท์ที่ได้มีส่วนร่วมในงาน ในด้านการรับข้อมูลข่าวสาร การให้รางวัล และการให้อำนาจพบว่า การมีส่วนร่วมในงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของทีม ได้ผลการปฏิบัติงานที่มีคุณภาพโดยลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต เกิดประสิทธิผลของงาน สอดคล้องกับ การศึกษาของ ทิพย์รัตน์ กลั่นสกุล (2547) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมในงานสามารถร่วมพยากรณ์ประสิทธิผลของทีมพยาบาล ซึ่งประสิทธิผลของทีมประเมินจากประสิทธิผลของงาน ความพึงพอใจในงาน และจากการศึกษาของ จินดา รัตนะจำเริญ (2549) พบว่าการมีส่วนร่วมในงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลผลิตของงาน ซึ่งประสิทธิผลของงาน ความพึงพอใจในงาน และผลผลิตของงาน เป็นองค์ประกอบของประสิทธิผลขององค์กร ดังนั้นการมีส่วนร่วมในงานย่อมมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของหน่วยงาน สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วย การมีส่วนร่วมในงาน น่าจะเป็นปัจจัยส่งเสริมให้เกิดประสิทธิผลของหน่วยงานได้

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าว ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานของการวิจัย ดังนี้

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วยมีความสัมพันธ์ทางบวก กับประสิทธิผลของหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร
2. การมีส่วนร่วมในงานมีความสัมพันธ์ทางบวก กับประสิทธิผลของหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร
3. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วย การมีส่วนร่วมในงาน สามารถร่วมพยากรณ์ ประสิทธิผลของหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วย การมีส่วนร่วมในงาน กับประสิทธิผลของหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลรัฐเขตกรุงเทพมหานคร

1. ประชากร คือ พยาบาลประจำการที่ปฏิบัติงานในหน่วยอุบัติเหตุและฉุกเฉินเป็นระยะเวลา 1 ปีขึ้นไป ในโรงพยาบาลรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีจำนวนเตียงมากกว่า 500 เตียงอยู่ใน 5 สังกัด 1) สังกัดกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข 2) สังกัดงานคณะกรรมการอุดมศึกษา 3) สังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ 4) สังกัดกระทรวงกลาโหม และ 5) สังกัดกรุงเทพมหานคร

2. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วย และการมีส่วนร่วมในงาน

ตัวแปรตาม ได้แก่ ประสิทธิภาพของหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. ประสิทธิภาพของหน่วยงาน หมายถึง การรับรู้ของพยาบาลประจำการที่มีต่อผลการดำเนินงานของหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน ซึ่งเกิดจากการบริหารและการปฏิบัติงานที่ทำให้เกิดผลิตผล อันเนื่องจากการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ มีการจัดสรรทรัพยากรอย่างเพียงพอ และมีประสิทธิภาพ ให้มีความสำคัญกับบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือผู้มารับบริการ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจ สามารถประเมินได้จากแบบสอบถามประสิทธิผลตามแนวคิดของ Ivancevich และ Matteson (2002) ในการประเมินประสิทธิผลขององค์กร ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบดังนี้

1.1 คุณภาพ (Quality) หมายถึง การรับรู้ของพยาบาลประจำการที่มีต่อผลการดำเนินงานในหน่วยงานในการให้บริการที่มีคุณภาพได้ตรงตามมาตรฐานวิชาชีพและสอดคล้องกับความคาดหวัง ความต้องการของผู้รับบริการ บุคลากรปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถ มีการพัฒนาคุณภาพบริการอย่างต่อเนื่องรวมทั้งหน่วยงานมีวิธีการแก้ไขและปรับปรุงคุณภาพบริการอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้ผู้รับบริการพึงพอใจ

1.2 ผลิตผล (Productivity) หมายถึง การรับรู้ของพยาบาลประจำการที่มีต่อผลการดำเนินงานในหน่วยงานว่ามีการบริหารเวลา การปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงาน โดยมีชั่วโมงการทำงานที่เหมาะสม มีอัตรากำลังที่เพียงพอในการให้บริการผู้ป่วยอุบัติเหตุและฉุกเฉินตลอด 24 ชั่วโมง บุคลากรมีความรู้ความเชี่ยวชาญในการใช้อุปกรณ์ช่วยชีวิตที่สำคัญ รวมทั้งให้การดูแลผู้ป่วยในระยะวิกฤติได้อย่างถูกต้องปลอดภัยจากภาวะเสี่ยง และภาวะแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้น

1.3 ประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง การรับรู้ของพยาบาลประจำการที่มีต่อการดำเนินงานในหน่วยงานที่ได้จากการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ที่มีการใช้ทรัพยากร ทั้งทางบุคคล เวลา และวัสดุอุปกรณ์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงถึงความจำเป็นในการใช้ รวมถึงการเก็บบำรุงรักษาให้คงสภาพพร้อมใช้งาน เพื่อให้การผลิตหรือการบริการเป็นไปด้วยความรวดเร็วทันเวลา คำนึงถึงต้นทุนที่เหมาะสมในการให้บริการ ค่าใช้จ่ายผู้ป่วยแต่ละรายสมเหตุ สมผล

1.4 ความพึงพอใจ (Satisfaction) หมายถึง การรับรู้ของพยาบาลประจำการที่มีต่อความรู้สึกรับรู้ของบุคลากรในหน่วยงานว่ามีทัศนคติที่ดีต่อหน่วยงาน ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจเอาใจใส่ต่องานที่ปฏิบัติ ไม่มีการแสดงพฤติกรรม โยกย้ายงาน เฉื่อยชาและคับข้องใจในงาน ไม่ต้องการลาออก หรือขาดงาน

1.5 ด้านการปรับตัว (Adaptiveness) หมายถึง การรับรู้ของพยาบาลประจำการที่มีต่อการตอบสนองและพร้อมที่จะยอมรับระเบียบใหม่และการเปลี่ยนแปลงแนวทางการปฏิบัติงานของหน่วยงาน ยอมรับการปรับเปลี่ยนวิธีปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์ มีการริเริ่มสิ่งใหม่เพื่อพัฒนาบริการพยาบาลที่สอดคล้องกับนโยบายของโรงพยาบาล

1.6 การพัฒนา (Development) หมายถึง การรับรู้ของพยาบาลประจำการที่มีต่อการพัฒนางานภายในหน่วยงาน ให้เป็นไปตามการคาดการณ์ที่จะเกิดขึ้น มีการจัดเตรียมแผนในการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน สนับสนุนในการศึกษาต่อ การศึกษาเฉพาะทาง รวมถึงการจัดเตรียมการอบรมในการดูแลผู้ป่วยอุบัติเหตุและฉุกเฉิน เพื่อพัฒนาศักยภาพในการทำงาน ตลอดจนการให้เวลาและโอกาสในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

2. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วย หมายถึง การรับรู้ของพยาบาลประจำการที่มีต่อคุณลักษณะของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการใช้บุคลิก และความสามารถในการชักจูงโน้มน้าวพยาบาลประจำการในการเปลี่ยนแปลงในองค์กรเพื่อให้ร่วมมือในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายซึ่งสามารถวัดได้ตามแนวคิดของ Avolio, Bass และ Jung (1999) โดยประกอบด้วย 3 องค์ประกอบดังนี้

2.1. ภาวะผู้นำบารมีในการสร้างแรงบันดาลใจ (Charismatic-inspirational leadership) หมายถึง การรับรู้ของพยาบาลประจำการที่มีต่อ คุณลักษณะและการแสดงออกของหัวหน้าหอผู้ป่วยว่าเป็นผู้ที่น่าเคารพ เลื่อมใส ศรัทธา เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงาน มีความตระหนักและมุ่งมั่นในการพัฒนางานโดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม เป็นที่ยอมรับของผู้ใต้บังคับบัญชา สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาให้เห็นคุณค่าของงาน กระตุ้นและสร้างแรงจูงใจโดยคำพูดและการกระทำให้ผู้ร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดกำลังใจ เกิดความกระตือรือร้น เกิดความเชื่อมั่นและภาคภูมิใจในงานที่ปฏิบัติเพื่อให้งานบรรลุตามเป้าหมาย และเกิดความยึดมั่นผูกพันต่อหน่วยงาน

2.2. การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual stimulation) หมายถึง การรับรู้ของพยาบาลประจำการที่มีต่อ คุณลักษณะและการแสดงออกของหัวหน้าหรือผู้ช่วย ที่สามารถทำให้ผู้ได้บังคับบัญชาตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ให้คำแนะนำ ส่งเสริมให้ผู้ได้บังคับบัญชาหาแนวทางใหม่ๆ ในการแก้ปัญหา กระตุ้นให้เกิดการแสดงความคิดเห็นที่สร้างสรรค์ ริเริ่มสิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

2.3. การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualized consideration) หมายถึง การรับรู้ของพยาบาลประจำการที่มีต่อ คุณลักษณะและการแสดงออกของหัวหน้าหรือผู้ช่วยในการยอมรับความเป็นบุคคล ชกย่องให้เกิดริบคิดลากรทุกคน แสดงความเข้าใจในความแตกต่างของบุคลากร รวมทั้งรับรู้และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของแต่ละบุคคล มีการมอบหมายหน้าที่ ตามความรู้ ความสามารถ รวมทั้ง โอกาสในการทำงาน เหมาะสมตามความสามารถของแต่ละบุคคล ส่งเสริมและหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพและความสำเร็จของแต่ละบุคคล

3. การมีส่วนร่วมในงาน หมายถึง การที่พยาบาลประจำการรับรู้ว่าคุณเองได้มีการปฏิบัติกิจกรรมที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทุกกระบวนการปฏิบัติงานของตนเองร่วมกับทีมงาน การพยาบาล เป็นการร่วมกันในด้านอำนาจหน้าที่ การรับรู้ข้อมูลที่สำคัญ การได้รับความรู้และทักษะที่สำคัญ รวมถึงการมีส่วนร่วมในด้านส่วนแบ่งรางวัล ประเมินจากการตอบแบบสอบถาม การมีส่วนร่วมในงานของพยาบาลประจำการ โดยพยาบาลประจำการเป็นผู้ประเมินตามการรับรู้ของตนเอง โดยใช้แนวคิดของ Cummings และ Worley (2005) ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ

3.1 การมีส่วนร่วมด้านอำนาจหน้าที่ (Power) หมายถึง การที่พยาบาลประจำการรับรู้ว่าคุณเองได้มีการปฏิบัติกิจกรรมที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การกำหนดข้อระเบียบต่างๆ ใน การปฏิบัติงาน การมอบหมายงานตามขอบเขตความรับผิดชอบ กับทีมงานการพยาบาล เพื่อกำหนดแนวทางในการให้บริการ รวมถึงการประเมินผลของการทำงานพยาบาล

3.2 การมีส่วนร่วมด้านข้อมูล (Information) หมายถึง การที่พยาบาลประจำการรับรู้ว่าคุณเองได้มีการปฏิบัติกิจกรรมในการเข้าถึงข้อมูลที่สำคัญจากองค์การ สำหรับพัฒนาหน่วยงานและสามารถส่งต่อข้อมูลแก่ทีมงานและผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ เพื่อใช้ในการตัดสินใจปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับ นโยบายของโรงพยาบาล แนวทางในการพัฒนาหน่วยงาน ผลการปฏิบัติงาน สภาพการแข่งขัน แนวความคิดและข้อมูลเกี่ยวกับ เทคโนโลยีใหม่ๆ ที่สามารถพัฒนาการปฏิบัติงาน และคุณภาพบริการ

3.3 การมีส่วนร่วมด้านความรู้และทักษะ (Knowledge and skills) หมายถึง การที่พยาบาลประจำการรับรู้ว่าคุณเองได้มีการปฏิบัติกิจกรรมที่มีส่วนร่วมในการเพิ่มพูนความรู้ และทักษะที่สำคัญในการปฏิบัติการพยาบาล โดยมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมการประชุมวิชาการ มีการ

แลกเปลี่ยนความรู้ต่างๆร่วมกับทีมงานการพยาบาล และจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจและแก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน

3.4 การมีส่วนร่วมด้านรางวัล (Rewards) หมายถึง การที่พยาบาลประจำการรับรู้ ว่าตนเองได้มีการปฏิบัติกิจกรรมที่มีส่วนร่วมในการได้รับส่วนแบ่งรางวัลซึ่งเกิดจากการปฏิบัติงาน ประกอบด้วยรางวัลภายในเป็นรางวัลที่มีผลต่อจิตใจ เป็นรางวัลภาคภูมิใจในความสำเร็จของงาน การได้รับการชื่นชม และรางวัลภายนอกเป็นค่าตอบแทนในรูปแบบต่าง ๆ เป็นเงินเดือน ค่าจ้าง โบนัส การเลื่อนขั้น การได้รับการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างยุติธรรม และได้รับสวัสดิการต่างๆที่เหมาะสม

4. หน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร หมายถึง หน่วยงานที่ให้บริการผู้ป่วยอุบัติเหตุ และฉุกเฉิน ซึ่งตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร มีจำนวนเตียงมากกว่า 500 เตียง และอยู่ในสังกัดกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข สังกัดงานคณะกรรมการอุดมศึกษา สังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ สังกัดกระทรวงกลาโหม และสังกัดกรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารในการส่งเสริมการดำเนินงานในหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลรัฐ เขตกรุงเทพมหานครให้มีประสิทธิผลซึ่งจะส่งผลให้ผู้ใช้บริการได้รับการบริการที่มีคุณภาพ
2. เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วย และการมีส่วนร่วมในงานของพยาบาลในหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร เพื่อช่วยส่งเสริมให้หน่วยงานมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น
3. เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้ต้องการศึกษาประสิทธิผลของหน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลรัฐ เขตกรุงเทพมหานครต่อไป